

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

۲.....	مفهوم شناسی غیبت
۲.....	مبحث دهم: حکم صبی و مجنون در غیبت
۲.....	بررسی اقوال
۲.....	ادله اقوال
۳.....	بررسی شمول عنوان مؤمن در صبی
۳.....	اشکال اول
۳.....	اشکال دوم
۴.....	اشکال سوم
۴.....	اشکال چهارم
۴.....	نتیجه گیری
۵.....	بررسی شمول عنوان اخاک بر صبی
۵.....	بررسی شمول عنوان مسلم بر صبی
۵.....	بررسی مباحث غیر ممیز
۵.....	وجه اول
۵.....	وجه دوم

مفهوم‌شناسی غیبت

مبحث دهم: حکم صبی و مجنون در غیبت

مبحث دهم، حکم صبی و مجنون در غیبت است. در این بحث سؤالی که وجود دارد این است که آیا غیبت برای عاقل و بالغ است یا اینکه صبی و مجنون نیز شامل می‌شود.

بررسی اقوال

ادله از مجنون انصراف دارد. زیرا اختیاری در آن وجود ندارد. اما در صبی نظریاتی وجود دارد:

الف) نظر مشهور، تفصیل بین صبی ممیز و غیر ممیز است. غیبت صبی ممیز حرام است ولی صبی غیر ممیز حرام نیست.

ب) مطلقاً اشکال دارد.

ج) مطلقاً اشکالی ندارد.

احتمال سوم قائلی ندارد. اما احتمال اول و دوم قائلی دارند. در بین معاصرین، بین حضرت امام (ره) و بقیه بزرگان تفاوت‌هایی وجود دارد.

این از مباحثی نیست که در بین متقدمین مطرح شده باشد. این بیشتر در متأخرین مطرح شده است.

ادله اقوال

مهم‌ترین مباحثی که می‌توانیم اینجا بیان کنیم این است که دامنه‌ی شمول ادله‌ی روایات چقدر است؟ آیا شامل صبی به صورت مطلق می‌شود یا خیر؟

در مبحث سابق ملاحظه کردید که با چند عنوان در روایات مواجه هستیم:

الف) مؤمن

ب) اخیک یا اخاک

ج) مسلم

هر یک از این عناوین را باید بررسی کنیم. معنای اختلاف اقوال، همین عناوین است.

بررسی شمول عنوان مؤمن در صبی

تعریف مؤمن یعنی کسی است که باور و اعتقاد دارد. اگر این عنوان را ملاک قرار بدهیم باید بین ممیز و غیر ممیز تفاوت قائل بشویم و بگوییم مؤمن شامل ممیز می‌شود و شامل غیر ممیز نمی‌شود. ممیز چون می‌تواند باور و اعتقاد داشته باشد، احتمال شمول دارد. اما غیر ممیز، عنوان مؤمن بر او منطبق نمی‌شود.

در نتیجه این عنوان در صبی ممیز شمول دارد. صبی ممیزی که در جامعه‌ی شیعی زندگی کرده است، اعتقادی به مبانی دارد. این الحاقی نیست بلکه مصداق واقعی است. در ایمان همین که یک باور متعارفی داشته باشد، کافی است. به نظر می‌رسد این استدلال درست است

اشکال اول

بلوغ شرط ایمان است. قبل از بلوغ رفع قلم شده است. احکام از صبی برداشته شده است. در نتیجه عناوین صادق نیست. حتی اگر عنوان شامل وی بشود، حکم نمی‌تواند بر او وارد بشود.

جواب اشکال اول:

به لحاظ عرفی و منطقی فرض کردیم که وی مؤمن است. ادله‌ای که برای رفع قلم آمده است، همه چیز را از صبی بر نمی‌دارد. بلکه تکالیف الزامی را از وی بر می‌دارد. یا حتی اگر بگوییم مطلق تکلیف را بر می‌دارد شامل اینجا نمی‌شود. در اینجا بحث تکلیف نیست. می‌خواهیم بگوییم متعلق و موضوع تکلیف است یا خیر؟ ما از رفع قلم و مسلوب القلم به این نتیجه نمی‌رسیم که اعتقاد وی کالعدم است. تنها می‌توانیم بگوییم خداوند سنگینی حکم الزامی را از وی برداشته است. مثلاً: قطعاً ایذاء صبی غیر ممیز نیز حرام است.

اشکال دوم

ممکن است کسی بگوید مطلق صبی ممیز این شکل نیست که عنوان مؤمن بر آن صادق باشد. صبی ممیزی که همراهی باشد، صدق می‌کند، اما غیر همراهی، صدق مؤمن نمی‌کند.

جواب اشکال دوم

از وقتی که صبی ممیز تشخیص خیر و شر می‌دهد و می‌تواند باور داشته باشد، کافی است. در ایمان و صدق مؤمن نیز درجاتی دارد. حتی در انسان‌های بالغ نیز ایمان درجات بسیار پایین وجود دارد. البته هر جا شک کنیم استحباب دارد که صدق نمی‌کند.

اشکال سوم

صبی ممیز می‌تواند مؤمن باشد، اما همیشه به این شکل نیست.

جواب اشکال سوم

علی‌القاعده کسی که در جامعه‌ی اسلامی زندگی می‌کند، یک تبعیت واقعی دارد. بچه‌ها، باورهای پدر و مادرشان را دارند. این تبعیت حکمی نیست ولی یک تبعیت واقعی تقلیدی است. همان تقلید نیز صدق مؤمن می‌کند.

اشکال چهارم

بعضی می‌گویند که مؤمن در این صبی ممیز، شمول دارد اما در محاوره، انصراف به بالغ دارد و غیر بالغ را نمی‌گیرد.

جواب اشکال چهارم

این اشکال، اول کلام است. برای ما واضح نیست. انصراف در اینجا وجهی ندارد.

اینکه می‌گوییم غیر بالغ مشمول تکلیف نمی‌شوند، دو قسم هستند:

الف) ممیز ب) غیر ممیز

نسبت به غیر ممیز ما دلیل لفظی نمی‌خواهیم. کاملاً واضح است که غیر ممیز از تمام ادله انصراف دارد. ولی در صبی ممیز، دلیل عقلی وجود ندارد ولی دلیل لفظی می‌گوید که این حکم شامل این‌ها نیست. قطعاً مؤمن کسی است که باور و ایمان داشته باشد، در نتیجه صبی ممیزی که در جامعه اسلامی بزرگ شده است، به شکلی باور و ایمان دارد.

نتیجه گیری

اشکالاتی در اینجا گرفته شد هر کدام به صوری جواب داده شد. در نتیجه مؤمن شامل صبی ممیز است. اگر این استدلال را صحیح بدانیم، احتمال سوم صحیح است. یعنی ادله بر صبی ممیز جاری است. البته عنوان مؤمن نسبت به غیر ممیز جاری نمی‌شود. حتی الغای خصوصیت نیز به صبی غیر ممیز نمی‌توانیم بکنیم.

صبی متعلق احکام قرار می‌گیرد ولی مخاطب احکام قرار نمی‌گیرد. حتی حیوان نیز متعلق حکم قرار می‌گیرد. اما فعلاً بحث این است که صبی جزء کسانی است که نمی‌توانیم غیبتشان بکنیم؟ جواب ما این بود که این منطبق بر صبی غیر ممیز می‌شود.

بررسی شمول عنوان اخاک بر صبی

این بحث «اخاذ» همانند بحث قبل است. اخاک بر دو نوع بود: ایمانی و اسلامی. تمام موارد مذکور در شمول مؤمن بر صبی نیز بر این بحث جاری است. اگر مقصود اخوت ایمانی باشد، شامل آن می‌شود. اگر اخوت اسلامی باشد، در عنوان مسلم می‌رود که در ادامه بحث می‌کنیم.

بررسی شمول عنوان مسلم بر صبی

مسلم معنای عامی دارد که تمام فرق مسلمین را در بر می‌گیرد. طبق مباحث قبل، عنوان مسلم بر صبی غیر ممیز صادق است. این بحث چیز جدیدی ندارد. وقتی مؤمن را قبول کردیم، قطعاً در مسلم می‌توانیم بپذیریم.

بررسی مباحث غیر ممیز

احتمال دیگر این است که غیر ممیز نیز مشمول این حکم حرمت غیبت می‌شود. این قول خیلی نادر است. آیت‌الله امام (ره)، مکارم شیرازی، آیت‌الله خویی (ره) نیز در این مطلب تردیدهایی کرده‌اند. در اینجا نیز وجوهی وجود دارد:

وجه اول

عنوان مسلم عرفاً به کسی که در جامعه‌ی اسلامی زندگی می‌کند و خلاف آن را ندارد، تعلق دارد. البته ما به این اعتمادی نداریم.

وجه دوم

از مجموعه‌ی ادله، متوجه می‌شویم که بچه ملحق به ابوبین است. از مجموع استفاده می‌کنیم که بچه‌ی مسلمان نیز صدق مسلمان دارد. غیر ممیز، شهادتین نمی‌تواند بگوید. اما از مجموعه تکالیف شرعی استفاده می‌کنیم که او نیز مسلم است. در نتیجه احکامی که بر مسلم آمده است، شامل او نیز می‌شود. این یک مسلم حکمی است.